

СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОХ ВЛАДИ У ГАЛУЗІ ЗАХИСТУ ОБ'ЄКТІВ ДОВКІЛЛЯ

Василенко Л. П., к.ю.н., доцент

Постановка проблеми. Вчення про аргументацію виникло в результаті узагальнення і систематизації прийомів і методів ведення полеміки, які були поширені в античній Греції. Уміння переконувати людей, наводити обґрунтовані аргументи проти своїх опонентів, підкріплювати їх фактами, впливати не лише на розум, а й почуття і емоції слухачів, набувало виключно важливого значення. В античній Греції розробка проблем аргументації розпочалася задовго до того, як були створені логіко-методологічні, психологічні і моральні засади ведення переконливої суперечки. На сучасному етапі розвитку суспільства вчення про аргументацію активно розробляється як зарубіжними так і вітчизняними науковцями.

Аналіз останніх досліджень. Науково-теоретичним підґрунтям дослідження є праці відомих вітчизняних та зарубіжних вчених-правознавців, зокрема фахівців у галузях адміністративного, аграрного, земельного, екологічного, цивільного та інших галузей права, загальної теорії держави і права: В.Б. Авер'янова, В.І. Андрейцева, Ю.М. Козлова, А.М. Бандурки, В.М. Гаращука, А.П. Гетьмана, В.М. Єрмоленка, А.М. Колодія, В.К. Колпакова, В.М. Комарницького, В.В. Костицького, М.В. Красної, В.І.

Семчика, О.В. Кузьменко, Б.А. Кистяківського, В.І. Курила, Є.В. Курінного, А.Є. Луньова, А.М. Мірошніченка, В.Л. Мунтяна, В.Ф. Погорілка, Б.Г. Розовського, С.С. Студенікіної, Р.Й. Халфіної, Ю.С. Шемшученка, М.В. Шульги та інших.

Окремі питання, пов'язані з предметом дослідження, були в центрі уваги вчених мікологів, екологів, хіміків, економістів, представників науки державного управління, філософів, філологів: І.А. Галагана, С.А. Боголюбова, М.М. Бринчук, М.Б. Булгакова, А.К. Голіченкова, Я.А. Здира, А.І. Єлістратова, А.М. Козиріна, О.С. Колбасова, М.І. Краснова, Н.Г. Саліщевої, М.Ф. Реймерса, М.А. Штатної, Ф.Р. Штильмарка, А.А. Ялбулганова та інших.

Мета, об'єкт та методика дослідження. Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері захисту людини та об'єктів довкілля від впливу негативних чинників в умовах становлення правової держави.

Метою дослідження є комплексний аналіз організаційно-правових засад діяльності органів виконавчої влади з питань екології стосовно захисту людини, об'єктів довкілля від негативних чинників.

Методологічною основою дослідження є сукупність, загальнонаукових та спеціальних методів пізнання правових явищ. Серед них: положення діалектики, аналітичний, узагальнюючий та конкретно-пошуковий, методи індукції та дедукції, системний, структурно-функціональний, порівняльно-правовий, семантичний методи та ін.

Результати дослідження. Стаття 66 Конституції України чітко та неоднозначно встановлює, що кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі, кожен зобов'язаний відшкодувати завдані ним збитки об'єктам довкілля. При цьому ст. 3 Конституції України наголошує на тому, що життя і здоров'я людини є найвищою соціальною цінністю, а тому забезпечення права людини на безпечне для життя і здоров'я довкілля є головним обов'язком держави (ст. 50). Тобто, Основний Закон акцентує увагу не на абстрактних відносинах, а на обов'язках влади забезпечити здорове для життя та здоров'я людини довкілля.

Наукова доповідь Національного інституту стратегічних досліджень [1] свідчить, що в Україні, поряд із соціально-економічними проблемами, існує глибока демографічна криза. Процес депопуляції пов'язується не тільки з падінням життєвого рівня, що триває, але й із невирішеністю проблем отруєння довкілля, які до того ж загострені наслідками Чорнобильської катастрофи. На погіршення основ подальшого відтворення населення України безпосереднім чином впливає отруєння атмосфери, ґрунтів, водойм, що спричиняє численні мутантні ушкодження генів.

Національною доповіддю МНС про стан техногенної та природної безпеки в Україні [2] відзначається, що забруднення ґрунтів відбувається за рахунок використання та зберігання пестицидів та токсикантів. В кожному регіоні зберігається більше 700 т. не придатних до використання пестицидів, більшість з яких - заборонені пестициди I класу небезпеки та нерозпізнані, у зв'язку із втратою даних про них. Важливою і не вирішеною залишається проблема зберігання заборонених та не придатних до використання в сільському господарстві хімічних засобів захисту рослин і питання про їх безпечне розміщення до цього часу не вирішено.

Наведене свідчить не тільки про низьку результативність діяльності органів виконавчої влади у сфері охорони середовища, але й низьку якість законодавства у сфері захисту довкілля. Зокрема, це підтверджується Національною доповіддю про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2004 р., яка свідчить про те, що Мінприроди навіть не володіє ситуацією.

Національний інститут стратегічних досліджень у монографії «Україна в 2008 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку» [3, с. 431, 482, 483] акцентує увагу на тому, що в Україні здійснюється виснаження ґрунтів, яке є наслідком «слабких сівозмін», використання мінеральних добрив та хімікатів для

боротьби зі шкідниками. Відзначається, що попри критичну ситуацію щодо отруєння землі, води та атмосферного повітря, в Україну здійснюється трансфер екологічно небезпечних застарілих технологій. Автори акцентують увагу на тому, що сировинне спрямування економіки руйнує природно-ресурсний потенціал та погіршує стан довкілля в країні та регіонах.

З огляду на зазначене, звернемось до постанови ВРУ, якою визначаються основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки [4]. З метою усунення кризового стану довкілля ВРУ пропонує удосконалити діючий економічний механізм природокористування і природоохоронної діяльності, стимулювати охорону і відтворення природно-ресурсного потенціалу країни шляхом створення економічних умов (фінансові засади досягнення мети) [4, п. 35]. З метою реалізації діючого економічного механізму того ж дня приймається ЗУ «Про внесення змін до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», яким вносяться зміни, що мають визначити сутність фінансових засад досягнення мети. В чому ж полягають ці зміни? Слова «плата», «платежі» у всіх відмінках замінені словом «збір», «збори» у відповідних відмінках. Як ми вбачаємо, сутність закону від зміни термінів не змінилась, оскільки і надалі домінуючим залишилось право за мізерну плату здійснювати отруєння об'єктів довкілля. А відтак, не змінилась сутність організаційно-правових засад органів виконавчої влади у сфері захисту довкілля.

Постійний представник ООН в Україні Ф. М. О'Доннелл зазначає, що «Незважаючи на те, що існують численні екологічні закони, укази й постанови, в Україні дотепер не було всеохоплюючого національного документа у сфері охорони навколишнього природного середовища». Представник звертає увагу на те, що підготовленою експертами ООН доповіддю «Національна екологічна політика України: оцінка й стратегії розвитку» констатовано, що серед населення України росте число випадків хронічних захворювань і спостерігається ослаблення імунітету. На відміну від інших держав Європи, винні у забрудненні навколишнього середовища не розплачуються за спричинену довкіллю шкоду.

Спеціальний доповідач ООН з питань токсичних відходів О. Ібеану, зокрема, відзначив, що на території України накопичилась велика кількість небезпечних хімічних речовин і токсичних відходів, що залишилися в спадщину з радянських часів і систематично поповнюються незаконним ввезенням їх із сусідніх держав. Його дивує, що рекомендації держав європейського регіону для України, здавалося б, повинні бути прийняті на державному рівні, але ООН не спостерігає стурбованості уряду України жахливим станом здоров'я громадян України.

Українська екологічна асоціація «Зелений світ» відзначає [5]: Мінекобезпеки України та Мінагропром не виконують вимоги Концепції національної безпеки України; Мінагропром практично стовідсотково застосовує екологічно шкідливі та недосконалі аграрні технології, які призводять до негативних наслідків: деградації земель, ландшафтів, отримання продукції, яка за своїми якісними показниками не знаходить собі збуту за прийнятну ціну в промислово розвинених країнах і у більшості випадків при тривалому вживанні викликає падіння рівня здоров'я населення, особливо дітей. З вини останнього здійснюється виснажливе користування природними ресурсами; в сільському господарстві України не впроваджуються безпечні технології вирощування сільськогосподарських культур; продовжується масове та в достатній мірі неконтрольоване ввезення в Україну та застосування (навіть в заборонених для цього зонах) екологічно небезпечних технологій і речовин, що з огляду на стан довкілля і рівень державного контролю в Україні є недопустимим.

У той же час, Державною цільовою програмою розвитку українського села на період до 2015 року [6] та галузевою програмою «Захист рослин 2008-2015» [7] затверджуються державні програми виробництва мінеральних добрив, засобів захисту

рослин та хімічних сполучень, насичення ринку пестицидами [7, р. III, п.9], що суперечить ст. 3, 50 Конституції України. Доцільно відзначити, що правове регулювання діяльності органів державної влади у сфері захисту довкілля і не передбачає їх втручання у процес тотального отруєння сільськогосподарських угідь та водних ресурсів.

Висновок. Наведені факти свідчать, що діяльність гілок влади грубо порушує визначені основним законом принципи демократичної, соціальної та правової держави. Як висновок: закони та нормативно-правові акти, які регулюють питання захисту довкілля, та, відповідно, обов'язки органів виконавчої влади у цій сфері, - не узгоджуються з глибинним змістом Основного Закону, яким гарантовано безпечне для життя та здоров'я людини довкілля.

Цілком зрозуміло, що такі норми не можуть сприяти реалізації конституційних положень щодо створення безпечного для життя та здоров'я довкілля. За умов відсутності законодавчих положень щодо безпечного ведення сільськогосподарського виробництва, безпечного захисту об'єктів рослинного світу - легалізація застосування отрутохімікатів суперечить не тільки вимогам ст. 50 Конституції України, але й принципам захисту землі, води та атмосферного повітря від негативних чинників, про що зазначено ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища».

Джерела використаної інформації

1. Національна безпека України, 1994-1996 р.р.: наук. доп. Нац. ін-ту ст. ратегічних досліджень // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/book/otch/z>

2. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2007 році [Електронний ресурс] / Мін-во України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, Мін-во охорони навколиш. природного середовища України, Нац. акад. наук України. – Режим доступу: http://www.mns.gov.ua/annual_report/2007

3. Україна в 2008 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: монографія / за заг. ред. Ю.Г. Рубана. – К.: НІСД, 2008. – 744 с.

4. Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки: постанова Верховної Ради України від 5 березня 1998 р. №188/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1998. - №38-39. - Ст. 248.

5. Доповідна записка про реальні загрози національній безпеці України внаслідок самоусунення Мінекобезпеки України від координації діяльності органів виконавчої влади щодо збереження довкілля та про невідкладні заходи з екологізації сільськогосподарського виробництва: від 18.12.99 р. // [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://ecportal.univ.kiev.ua/uk>.

6. Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року: постанова КМ України від 19 верес. 2007 р. №1158 // Офіційний вісник України. – 2007. – №73. – Ст. 2715.

7. Про затвердження галузевої програми "Захист рослин 2008-2015": наказ Мін-ва аграр. політики України від 6 груд. 2007 р. №867/112 // [Електронний ресурс]// Коваленко А., Демчик Є., Молчановський О. Windows-версія інформаційно-пошукової системи по законодавству "ПРАВО". Версія ПРОФ". – К.: Інформ.-аналіт. центр "БІТ", 2002-2008. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) ; – Систем. вимоги: Windows 95/98/ME/NT4/2000/XP